

Byla C-626/23 [*Sergamo*]ⁱ

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2023 m. spalio 12 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Tribunal Superior de Justicia de Madrid (Ispanija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2023 m. rugsėjo 13 d.

Apeliantas:

XXX

Kita apeliacinio proceso šalis:

Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS)

Pagrindinės bylos dalykas

Senatvės pensija – Vaikų turintiems pensininkams skirtas priedas – Pensininko vyro prašymas skirti priedą

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

SESV 267 straipsnis – Prašymas priimti prejudicinį sprendimą dėl aiškinimo – Direktyva 79/7/EEB – Vienodas požiūris į vyrus ir moteris socialinės apsaugos srityje – Vaikų turintiems pensininkams skirtas pensijos priedas – Priedo skyrimas visoms pensininkėms moterims – Pensininkams vyrams taikomos sąlygos – Tiesioginė diskriminacija – Galimi pateisinimai

ⁱ Šios bylos pavadinimas išgalvotas. Jis neatitinka jokios bylos šalies tikrojo vardo, pavardės ar pavadinimo.

Prejudicinis klausimas

Ar 1978 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyva 79/7/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 20, 21, 23 straipsniai bei 34 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiama nacionalinės teisės norma, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, kurioje numatyta biologinių ar įvaikintų vaikų turinčių asmenų, gaunančių įmokomis pagrįstą senatvės pensiją, teisė į pensijos priedą, tačiau nustatyta, kad moterims ši teisė suteikiama automatiškai, o vyrai privalo gauti našlystės pensiją mirus kitam iš tėvų, kai kuris nors vaikas gauna našlaičio pensiją, arba taikomas reikalavimas, kad dėl vaiko gimimo ar įvaikinimo vyro karjera būtų nutraukta arba jai būtų pakenkta (taip, kaip numatyta teisės aktuose ir aprašyta pirma)?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

- Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 20, 21, 23 straipsniai ir 34 straipsnio 1 dalis.
- Direktyvos 79/7/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje 2 ir 3 konstatuojamosios dalys, 1, 2 straipsniai, 3 straipsnio 1 dalis, 4 ir 7 straipsniai.

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

2021 m. vasario 2 d. Karaliaus dekretu-įstatymu Nr. 3/2021 iš dalies pakeistas *Ley General de la Seguridad Social* (Bendrasis socialinės apsaugos įstatymas), kurio konsoliduota redakcija patvirtinta 2015 m. spalio 30 d. Karaliaus įstatyminiu dekretu Nr. 8/2015 (BOE, Nr. 261, 2015 m. spalio 31 d.; toliau – LGSS).

LGSS 60 straipsnyje, kuriame reglamentuojamas vadinamasis „įmokomis pagrįstų senatvės pensijų priedas, skirtas vyrų ir moterų pensijų skirtumui mažinti“, nustatyta:

„1. Moterys, turinčios vieną ar daugiau vaikų ir gaunančios įmokomis pagrįstą senatvės, nuolatinio nedarbingumo ar našlystės pensiją, turi teisę į pensijos priedą už kiekvieną vaiką, atsižvelgiant į bendrą poveikį, kurį vyrų ir moterų pensijų skirtumas turi įmokomis į moterų socialinio draudimo sistemą pagrįstų pensijų dydžiui. Teisė į priedą už kiekvieną vaiką moteriai suteikiama arba išsaugoma su sąlyga, kad kitas iš tėvų nėra pateikęs prašymo dėl priedo ir toks priedas jam nesuteiktas, o jeigu kitas iš tėvų taip pat yra moteris, priedas skiriamas tai moteriai, kuri gauna mažesnę valstybinę pensiją.

Tam, kad teisė į priedą būtų galima suteikti vyrams, turi būti įvykdyta viena iš šių sąlygų:

a) vyrui turi būti suteikta teisė į našlystės pensiją mirus kitam iš bendrų vaikų tėvų, su sąlyga, kad vienas iš vaikų turi teisę gauti našlaičio pensiją;

b) vyras turi gauti įmokomis pagrįstą senatvės arba nuolatinio nedarbingumo pensiją ir dėl gimusio ar įvaikinto vaiko jo karjera turi būti nutraukta arba jai pakenkta pagal toliau nurodytas sąlygas:

1.^a vaikų, gimusių ar įvaikintų iki 1994 m. gruodžio 31 d., atveju vyras nuo devynių mėnesių prieš gimimą iki trejų metų po gimimo arba, įvaikinimo atveju, nuo teismo sprendimo dėl įvaikinimo priėmimo dienos iki trejų metų po jo priėmimo turi būti nemokėjęs įmokų daugiau kaip 120 dienų, jeigu skirtos pensijos suma yra mažesnė už moteriai mokėtinos pensijos sumą;

2.^a vaikų, gimusių ar įvaikintų nuo 1995 m. sausio 1 d., atveju bazinių įmokų suma už 24 mėnesius, einančius po gimimo mėnesio arba teismo sprendimo dėl įvaikinimo priėmimo mėnesio, yra daugiau kaip 15 % mažesnė nei suma už 24 mėnesius, einančius prieš pat gimimo arba teismo sprendimo dėl įvaikinimo priėmimo mėnesį, jeigu skirtos pensijos suma yra mažesnė už moteriai mokėtinos pensijos sumą.

<...>

2. Suteikus priedą antrajam iš tėvų, nutraukiamas pirmajam iš tėvų jau skirto priedo mokėjimas <...>.

3. Šis priedas bet kuriuo atveju turi teisinį įmokomis pagrįstos valstybinės pensijos statusą.

Priedo už vaiką dydis nustatomas atitinkamame bendrojo valstybės biudžeto įstatyme. <...>

Į priedo dydį neatsižvelgiama taikant viršutinę pensijos ribą <...>“

LGSS 37 papildomoje nuostatoje numatyta:

„Įmokomis pagrįstų pensijų priedo taikymo sritis laiko atžvilgiu, siekiant sumažinti vyrų ir moterų pensijų skirtumą

1. Teisė gauti 60 straipsnyje numatytą įmokomis pagrįstų pensijų priedą, skirtą vyrų ir moterų pensijų skirtumui mažinti, išlieka tol, kol ankstesniais metais susidaręs vyrų ir moterų senatvės pensijų skirtumas yra didesnis nei 5 %.

2. Šiame įstatyme vyrų ir moterų senatvės pensijų skirtumas – tai vidutinės per metus sumokėtų vyrų ir moterų senatvės pensijų, pagrįstų įmokomis, sumos procentinis skirtumas.

<...>“

Glaustas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 Apeliantas yra pensininkas ir trijų 1979, 1984 bei 1986 m. gimusių vaikų tėvas. Jis pateikė *Instituto Nacional de la Seguridad Social* (Nacionalinis socialinės apsaugos institutas, toliau – INSS) prašymą suteikti jam LGSS 60 straipsnyje numatytą įmokomis pagrįstų pensijų priedą, skirtą vyrų ir moterų pensijų skirtumui mažinti (toliau – nagrinėjamas priedas).
- 2 INSS į šį prašymą neatsakė. Dėl tokio numanomo atsisakymo suteikti priedą apeliantas pateikė skundą *Juzgado de lo Social n° 4 de Madrid* (Madrido darbo teismas Nr. 4, Ispanija); atsisakymą jis laikė iš esmės neteisėtu, nes nagrinėjama priedą reglamentuojanti teisės norma prieštarauja Sąjungos teisei, konkrečiai kalbant, Direktyvai 79/7/EEB.
- 3 *Juzgado de lo Social n° 4 de Madrid* iš esmės atmetė skundą ir nusprendė, kad LGSS 60 straipsnis atitinka Sąjungos teisę.
- 4 Apeliantas dėl šio sprendimo pateikė apeliacinį skundą *Tribunal Superior de Justicia de Madrid* (Madrido aukštesnysis teisingumo teismas, Ispanija).

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 5 Apeliantas mano, kad LGSS 60 straipsniu pažeidžiama Direktyva 79/7/EEB ir 2019 m. gruodžio 12 d. Teisingumo Teismo sprendime *Instituto Nacional de la Seguridad Social (Pensijos priedas motinoms)*, C-450/18, EU:C:2019:1075 (toliau – sprendimas C-450/18), įtvirtinta jurisprudencija. Jis teigia, kad pirminės redakcijos LGSS 60 straipsnyje nustatytas skirtingas požiūris į vyrus ir moteris, kurį Teisingumo Teismas pripažino prieštaraujančiu Direktyvai 79/7/EEB, išlieka ir dabartinės redakcijos LGSS 60 straipsnyje, nes iš moterų nereikalaujama, kad karjera būtų nutraukta, o vyrams toks reikalavimas taikomas.
- 6 Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepateikta jokių INSS argumentų.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 7 Turi būti nustatyta, ar nagrinėjamą priedą reglamentuojanti teisės norma atitinka Direktyvą 79/7/EEB ir Chartijos 20, 21, 23 straipsnius bei 34 straipsnio 1 dalį.
- 8 Iš tiesų šį priedą reglamentuojančioje teisės normoje nustatytas skirtingas požiūris į vyrus ir moteris, nes pagal ją vyrai privalo įrodyti atitiktį tam tikroms sąlygoms, kurios netaikomos moterims. Reikia atsižvelgti į tai, kad sprendime C-450/18 buvo konstatuota, jog Direktyva 79/7/EEB turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės normos, kaip antai įtvirtintos tame pačiame LGSS 60 straipsnyje iki jo pakeitimo Karaliaus dekretu-įstatymu Nr. 3/2021, kuriose numatyta teisė į pensijos priedą moterims, turinčioms bent du biologinius ar

įvaikintus vaikus ir gaunančioms įmokomis pagrįstas pensijas pagal nacionalinę socialinės apsaugos sistemą, kai vyrai, kurių padėtis yra tokia pati, neturi teisės į tokį pensijos priedą.

- 9 Reaguodamas į šį sprendimą Ispanijos teisės aktų leidėjas iš dalies pakeitė LGSS 60 straipsnį, taip pat pakeitė priedo pavadinimą. Dabar priedas mokamas už tai, kad asmuo turi vieną ar daugiau vaikų, nors jo dydis priklauso nuo vaikų skaičiaus. Be to, nustatyta, kad nagrinėjamas priedas nebegalioja, kai vidutinės per metus sumokėtų vyrų ir moterų senatvės pensijų, pagrįstų įmokomis, sumos procentinis skirtumas („vyrų ir moterų pensijų skirtumas“) neviršija 5 %.
- 10 Pagal naująjį teisės aktą vyrai taip pat gali gauti nagrinėjamą priedą, tačiau jiems nustatytos papildomos sąlygos, kurios netaikomos moterims:
 - jie turi gauti našlystės pensiją už bendrus vaikus mirus kitam iš tėvų, taip pat vienas iš vaikų turi turėti teisę į našlaičio pensiją (reikia atsižvelgti į tai, kad našlaičio pensija nesuteikiama arba jos mokėjimas nutraukiamas, kai vaikui sukanka 23 metai, išskyrus atvejus, kai asmuo yra neįgalus);
 - arba dėl vaiko gimimo ar įvaikinimo turi būti nutraukta vyrų karjera ar jai pakenkta pagal konkrečias teisės aktuose numatytas sąlygas, kurios skiriasi tuo atveju, kai vaikai yra gimę ar įvaikinti iki 1994 m. gruodžio 31 d.
- 11 Papildomos sąlygos netaikomos moterims, todėl jos automatiškai gauna teisę į nagrinėjamą priedą, jeigu turi vieną ar daugiau vaikų. Jos visada taikomos tėvams vyrams, o ne moterims, neatsižvelgiant į kito iš tėvų lytį, kuri gali sutapti arba nesutapti.
- 12 Kai įstatyme yra įtvirtintas skirtingas požiūris dėl lyties, būtina, kad teisės aktų leidėjas tokį požiūrį pakankamai pateisintų tikslais, kuriais siekiama kompensuoti pagrindinę socialinę nelygybę, taigi jis turi ne tik nurodyti, jog priemone siekiama atkurti materialinę lygybę, bet ir tiksliai bei patikimai įrodyti, kad skirtingo požiūrio poveikis yra tinkamas šiam tikslui pasiekti ir kad, be kita ko, formalios teisės į lygybę ribojimas yra proporcingas siekiamam tikslui. Vadinasi, nepakanka vien tikslas, bet reikia tinkamai ir proporcingai apibrėžti priemonę.
- 13 Nagrinėjamu atveju Karaliaus dekreto-įstatymo Nr. 3/2021 aiškinamajame rašte pateikiant skirtingo požiūrio dėl lyties pagrindimą tik nurodyta, kad šiuo teisės aktu siekiama nagrinėjamą priedą nustatyti kaip svertą mažinant vyrų ir moterų pensijų skirtumą, rodantį, kad moterų padėtis darbo rinkoje yra subordinuota, nes istoriškai joms teko pagrindinis vaidmuo prižiūrint vaikus, tačiau tėvui, įrodžiusiam, kad dėl vaiko gimimo ar įvaikinimo jo įmokų mokėjimo istorija nukentėjo, nes jis prisiėmė priežiūros pareigas, paliekama galimybė gauti priedą. Tai reiškia, kad pagal aiškinamąjį raštą teigiami veiksmai moterų naudai („jeigu nė vienas iš tėvų negali įrodyti, kad buvo pakenkta jų karjerai, per kurią mokėtos

įmokos, priedas mokamas moteriai“) yra derinami su numatyta galimybe priedą mokėti ir vyrams, galintiems atsidurti panašioje situacijoje.

- 14 Vis dėlto tokio pagrindimo nepakanka. Pirma, teiginys, kad jeigu nė vienas iš tėvų negali įrodyti, jog buvo pakenkta jų karjerai, per kurią mokėtos įmokos, nagrinėjamą priedą gauna moteris, yra neteisingas, nes tais atvejais, kai moteris šio priedo negauna (kadangi neturi teisės į pensijos priedą, nes nepateikė prašymo, arba nė vienas iš tėvų nėra moteris), tėvai vyrai norėdami gauti tą priedą vis tiek privalo įrodyti, kad buvo pakenkta jų karjerai. Vienintelė išimtis yra atvejai, kai mokama našlystės pensija, tačiau tada taip pat reikalaujama, kad vienas iš vaikų gautų našlaičio pensiją, todėl tokie atvejai yra labai riboti. Be to, jeigu vienas iš tėvų yra vyras, o kitas – moteris ir jeigu vyras įrodo padarytą žalą, o moteris – ne, nagrinėjamas priedas moteriai ir toliau skiriamas, nebent vyrui suteiktos pensijos suma yra mažesnė už moteriai mokėtiną pensijos sumą.
- 15 Antra, kyla didelių abejonių dėl to, kas konkrečiai sudaro žalą karjerai, kurią turi įrodyti vyrai. Nežinoma, kokiais poveikio tyrimais rėmėsi teisės aktų leidėjas, nustatydamas tas sąlygas. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad taikant numatytas sąlygas *de facto* užkertamas kelias daugumai vyrų gauti nagrinėjamą priedą, ir labai tikėtina, kad jo negalėtų gauti ir dauguma moterų, jeigu tos sąlygos joms būtų taikomos. Taigi tokių sąlygų tikslas galėtų būti gražinti skirtingą požiūrį į vyrus ir moteris, kuris sprendimu C-450/18 pripažintas prieštaraujančiu Sąjungos teisei. Be to, atsižvelgiant į tų sąlygų turinį neatrodo, kad karjerai padaryta žala būtų kaip nors susijusi su poveikiu kompensuojamos pensijos dydžiui, daromu taikant tam tikrą procentinę dalį.
- 16 Tai, kad šios sąlygos netaikomos moterims, taip pat reiškia, jog karjerai padarytai žalai kompensuoti skirtas nagrinėjamas priedas suteikiamas net toms moterims, kurių karjera nenukentėjo. Reikia atsižvelgti į tai, kad šis priedas apibrėžtas kaip pensijos procentinė dalis, todėl jis naudingesnis didesnes pajamas (taigi ir didesnes pensijas) gaunantiems asmenims, nors galima manyti, kad šioje socialinėje grupėje vaikų auginimas mažiausiai kenkia tėvų ir motinų karjerai, nes jie turi galimybę šiam tikslui skirti lėšų ne iš šeimai numatyto biudžeto. Kraštutiniu atveju gali atsitikti taip, kad tėvai, dirbę mažai apmokamą darbą ir dėl vaikų auginimo iškritę iš darbo rinkos, gali negauti jokios pensijos, taigi neturi ir teisės į pensijos priedą. Šios aplinkybės anaipol nėra nereikšmingos, nes minėtam priedui mokėti skiriama tikrai daug viešųjų išteklių.
- 17 Be to, reikia pabrėžti, kad negalima priedo skirti abiem tėvams, o tuo atveju, kai jie abu turi teisę į priedą:
 - a) jeigu abu tėvai yra moterys, priedas suteikiamas tai, kuri gauna mažesnę valstybinę pensiją;
 - b) jeigu abu tėvai yra vyrai, priedas suteikiamas tam, kuris gauna mažesnę valstybinę pensiją;

- c) jeigu vienas iš tėvų yra moteris, o kitas – vyras, vyrui priedas suteikiamas tik tuo atveju, jei jam skirtos pensijos suma yra mažesnė už moteriai mokėtinos pensijos sumą.
- 18 Nagrinėjamoje byloje klausimas pateiktas ne dėl kartu mokamų priedų ir jų suderinamumo, o tik dėl vyro teisės į priedą, nes jis turi laikytis sąlygų, kurių neatitinka ir kurių nereikalaujama iš moterų, kad jos galėtų gauti priedą.
- 19 Vis dėlto atrodo svarbu, kad dabar įstatyme nustatyta, jog priedo negalima mokėti abiem tėvams, todėl, kai abu tėvai turi teisę į pensijos priedą, visada pasirenkama jį mokėti tam, kurio pensija mažesnė. Šiuo požiūriu, atsižvelgiant į tai, kad vyrų ir moterų pensijų skirtumas teisės aktuose apibrėžtas kaip vidutinio vyrų ir moterų pensijų dydžio skirtumas, galima kelti klausimą, ar siekiant įstatyme numatyto suvienodinimo tikslo (ne didesnio kaip 5 % skirtumo) pakaktų nagrinėjamą priedą suteikti tik mažesnę pensiją gaunančiam vienam iš tėvų, neatsižvelgiant į jo lytį.
- 20 Taigi kyla klausimas, ar šios sąlygos, kuriose įtvirtintas skirtumas pagal naudos gavėjo lytį, gali būti laikomos atitinkančiomis vyrų ir moterų lygybės principą atsižvelgiant į tai, kad „[l]ygybės principas nekliudo laikytis ar imtis priemonių, numatančių konkrečias lengvatas, padedančias nepakankamai atstovaujamai lyčiai“ (Chartijos 23 straipsnis). Taip pat kyla abejonių, ar tos sąlygos gali būti laikomos vienodo požiūrio principo išimtimi, numatyta Direktyvos 79/7/EEB 7 straipsnio 1 dalies b punkte.